

PRZYRZEKAĆ (71) *vb impf*

-é- (9), -e- (8); -é- *BiałKat, Strum, KochFr, SarnStat* (5); -e- *MurzHist*; -é- : -e- *Mącz* (1:7); a *jasne*.

inf przyrzekać (1). ◇ *praes 1 sg* przyrzekam (22) [*w tym zapis: -am* (1)]. ◇ *2 sg* przyrzekasz (1). ◇ *3 sg* przyrzeka (4). ◇ *1 pl* przyrzekamy (7). ◇ *2 pl* przyrzekacie (1). ◇ *3 pl* przyrzekają (2). ◇ *praet 3 sg m* przyrzekął (10). *f* przyrzekała (1). ◇ *3 pl m pers* przyrzekali (1). ◇ *con 2 sg m* by przyrzekął (1). ◇ *part praes act* przyrzekając (20).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI i XVIII w. s.v. przyrzec.

Zapewniać, że tak będzie (zwykle coś pomyslnego dla osoby, której się przyrzeka); *spondere PolAnt, Mącz, JanStat, Cn; promittere Mącz, Calep, Cn; polliceri Mącz, JanStat, Cn; dare (firmatam) fidem Mącz, Cn; appromittere, expromittere Cn* (71) : który [*monarcha*] to oboje. Z wami chętnie odnieść chce y żal y wefele/ A was iuż nie opuści ia przyrzekam śmieie. *CzahTr* E4v.

przyrzekać co [= przedmiot przyrzekania] (1): *WerKaz* 290 *cf W* połączeniu szeregowym.

przyrzekać komu (2): á wąpiłby iefzcie/ być fye wodá nie podebrała/ pod ónę Vpuftę: biyże pod óny Przéciei y Policzki/ Szpóntpale/ [...] ták ié głęboko biy/ áże iuż dáléy nie będą poftępowáły w ziemię. Przyrzekamci/ żeć fye iuż wodá pod nie nie podbije. *Strum* L3; GOściu/ fiadz pod mym lifciem/ á odpoczni sobie/ Niedóydzie cię tu słońce/ przyrzekam ia tobie *KochFr* 43.

Ze zdaniem dopełnieniowym [zawsze: iż, że] (4): Przyrzekał ten Paweł/ iżby było połowicą Korzenie táńsze v nas wżędzie w Europie/ y fwiészlze/ y lepszé/ niż tho co Portugalczycy w Okręciech przywożą *BielKron* 436v; *Strum* L3; *PapRPan* Y2; Możefz nieboże od chłofy nie puchnąć/ Lecz nie przyrzekam/ żebyś nie miał cuchnąć. Bo rády z prętká nábawią biegunki/ Támte fráfunki. *KlonFlis* H.

W połączeniu szeregowym (1): Przeto żoná/ gdy fię przytráfi [...] iáki fráfunek/ tedy ma mężá poćiefzác/ vflugiác mu/ dobrej nádzieie dodawáiąc/ tufząc lepszá fortunę/ á wżytko ku lepszemu obiecuiác/ á práwie fzczeńście życzliwe przyrzekáiąc. *WerKaz* 290.

a. *Zapewniać, że się coś uczyni, zobowiązywać się do czegoś; stipulari Calep, Cn; devovere, repromittere Mącz; despondere, restipulari Calep; affirmare Cn* (42) : *Mącz* 508a; *Restipulor, Est ab eo cui quid ante a nobis stipulanti promissimus, vicissim aliquid stipulari* – Znowu przyrzekam. *Calep* 918b.

przyrzekać co [= przedmiot przyrzekania] (6): Kterey [!] fie ia łączce poruczam, na potim więtlze rzeci przyrzekáiąc iefli tę małą pobaczeń być wdzięczną. *GlabGad* A4; *BielKron* 396v; To też ofobną fztukę ifcie w sobie máią/ Iż fłowo rádzi dzierzą/ gdy czo przyrzekáią. *RejZwierc* 241. *Cf* »przyrzekać pokoj«, »wiarę przyrzekać«.

przyrzekać komu (12): Thegoż też czáfu pofeł drugi Krolá Perfkiego Hufákáláná Izáák s Trápezunda przyiechał/ profząc áby fie wypráwili przeciw Turkom ná Wiofnę/ przyrzekáiąc im wygládenie gruntowne ich z Grecyey y z Azyey. *BielKron* 396v, 91, 107v, 214v, 249, 275 (9). *Cf* »przyrzekać pokoj«, »wiarę, za wierność przyrzekać«.

przyrzekać za kogo [= w czyim imieniu] (3): *BiałKat* 186; [*król Jagiello*] poiął trzecią żonę Elżbietę Gránowlką Wdowę/ [...] Mátkę fwoię Chrześną bo oná gdy go chrzczono zań według zwyczáiu przyrzekála *StryjKron* 547; A Iż ná Małżeńftwie náfzym wiele Rzeczypo(spolitej) należy: tedy

obiecuiemy y przyrzékamy/ zá fię y zá potomki náfzē Króle Polfkiē/ nigdy nic nie ftánowić/ áni przed fię brác około Małżeńftw náfzých/ mimo wiadomośc y przyzwoleniē Rad Koronnych oboygá narodu. *SarnStat* 638.

cum inf (14): powyada ze wyedzyl yfch pyenyadze the beli kradzyone a mowyel mv abi ízią nycz nyeball a luknya go opatrnicz przirzekayacz. *LibMal* 1547/128; *ZapWar* 1549 nr 2657; *HistRzym* C4; Krol Egipfki poftał do niego [do króla Jozjasza] profząc by mu nie przekażał do rzeki Eufráten ciągnąć/ przyrzekáiąc mu żadney ízkody nie vczyniē. *BielKron* 91; Serwilius zrzucił s siebie páwłokę/ oblokfzy fię w pofpolite odzyenie/ vpominał lud pofpolity/ profząc áby fię thego dnia vpokoili/ przyrzekáiąc ná ich żądanie wftytko ziednáć v Pátrycyufoł *BielKron* 107; Pothym Kfiążę dobywfzy mieczá przyrzeka ludu pofpolithemu práwá y wftytki záchowánia trzymáć. *BielKron* 275, 107v, 249, 380v, 436v; Bibrák Kánclerz Krolewfki záczył fwoię mowę. Ze doznał Krol Sármáckiey wiáry y miłości/ Przyrzekáiąc ich bronić/ mnożyć gránic włości. *StryjWjaz* B4; *ZapKościer* 1580/13v; *SarnStat* 638, 1000.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: za to (1); iż, że (6), bezspójnikowo (1)] (7): bacząc to Krol/ wybrał dwánaście tych ktorym więcey dufał/ ktorym rozdał części miáftá íspráwować/ przyrzekáiąc wftytkim/ yż ná Wielkę noc będą wolni od oblężenia *BielKron* 214v; ítey przyczyny pofeł Wenecki Gábryel Trynián/ w pofelftwie iechał do Skánderbegá od Wenetow/ [...] przyrzekáiąc że ínim będą Weneći záwždy w káżdey potrzebie *BielKron* 253v; [Gliński] ziechał do Moskwy s íkárby y s przyiácielmi íwymi do Bázyle⁸⁰ Iwánowicá/ ktoremu podawfzy niektore zamki/ przyrzekał mu pofiędzye wftytkę Litwę/ ielli iego rády íluchác będzie *BielKron* 405v, 395v, 454v; Iż gdy fię przyda/ że ízláchćic ízláchćicá w domu/ álbo ná dródze dobrowolný/ álbo ná iákim mieyfcu chcąc zábiie: obiecuiemy y przyrzékamy [...] iż tákiego mężobóycę [...] pozwác rofkażemy *SarnStat* 605; Tákże kiedyc przypomniē íspráwy íwiátá tego/ [...] Y ktore tu z tey miáry piáfć począc muífę/ Z dworfkami Poétámi zetrzeć fię kęs íkufzę. W czym nie wiem iezliże tu doftoię potężnie/ Ale zá to przyrzekam że fię potkám mężnie. *CzahTr* C4v.

W połączeniach szeregowych (2): bo od thego odstampicz nyemaíf czofzmy naprzod kv zaleczenyv Crola Iana ywspomozenyv kv lafcze Caef. napiífaly, any chczymy aby ynífzego czo ymyenyem náfzem czynyl, yednal abo przirzekal *LibLeg* 7/35; Przywiléy przodków náfzých Przyymuiemy/ mocny czynimy/ y potwiérdzamy przez ninieyfzy íft/ obowięzuiąc fię imiony náfzými/ [...] y Szláchty Wielkiego X(ięstwa) Litew(skiego) dobrá wiárą/ w íłowie náfzym ítałym y wiernym/ oddaliwfzy wfelką zdrádę y chytróść/ obiecuiemy/ przyrzékamy/ y przez przyfięgę náfzē vczynioná tym fię cieśniéy obowięzuiemy/ ten zapis wyszfzy nápiífány/ [...] we wftytkich Artykuléch/ [...] y íkazaniu vtwiérdzony trzymáć/ y ná wieki niezgwálceniē chowác. *SarnStat* 1000.

Zwroty: »przyrzekać pokój« [w tym: komu (1)] = formuła prawna potwierdzająca zaspokojenie pretensji majątkowych [szyk zmienny] (2): wyzei napiífany Grzegorz Gowiński vtčiwe^{miv} Bartofozowi Zwarce zupełná zapłatę dal a on takze podniofwszy íeft podziękowal y pokoi wieczny przirzeka íam od fiebie y potomkow íwych na czafy wieczne *ZapKościer* 1581/6, 1581/23v.

»(dobrym) słowem, w słowie, pod dobrými słowy przyrzekać« [szyk zmienny] (3:1:1): za czo wssiczczi ręczemy pod thym ze obyczaiem wissei opisanym czo to przirzekamy wssyczko s dzierzecz

poth swemy dobremy cznothliwemy slowy *ZapWar 1549 nr 2657; Mącz 410a*; áni zá gránice Koronné oboygá narodu Rycérztwá Koronnégo/ woienным obyčzáiem wywodzić: żadnym łpołobem/ [...] my y potomkowie náłzy Królowie Polłczy niemamy/ y łłowem náłzym Królewłkim przyrzékamy. *SarnStat 131 [idem] 132, 1000*.

»[komu] wiareę, za wierność przyrzekać« = *firmare PolAnt (1:1)*: A przetofz gdy im długiemu słowy wiareę przyrzekał/ á flubił im wroćić ie cáło/ tedy go puścili dla bráćiey łwych zdrowia. *BudBib 2.Mach 12/25*; ieden [sługa] rzekł: Pánie wiernie służyć tobie mám wołá/ ále przyłięgáćci nie będę: bo ieflibych przeciw tobie po przyłiędze zgrzełzył: bárziewyby mię karał. będąc służył iáko będę mogł nawierniey: á iefli wyłtápię/ kárz mię ták iáko tego ktoryc zá wierność nie przyrzekał. *SkarŻyw 338*.

Szereg: »obiecować, (i) przyrzekać« [*szyk 8:1*] (9): i kościołowi Rzymskiemu wólzelakié połłufzeńłtwo poki by żyw był pod przyłięgá obiecuiąc/ i wólzelkiéi ie⁸⁰ nauce przeciwe⁸⁰ nic nietrzymać przyrzekaiąc pokornie o przepułzczenie prołł. *MurzHist C4; Mącz 192d, 227a, 410a*; Przeciwko themu pán Bieniałz podłiełski brath ich przyrodny odstępuie wmlým [*lege*: w Małym] Podłiełiu braći łwey przerzeczony Oiczyłtego y Maćierzystego takze i spadku po nieboszcze siestrze swey Annie, kczemu na przyłzly Swięthy Michał obieceuie y przyrzeka wroku ninieyłzym polożyć Sto złotych *ZapKóścier 1580/13v, 1581/23v; Calep 312b; SarnStat 605, 638*. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

a. Wyrażać zgodę na zamążpójście (3) : *CiekPotr 86 cf przyrzekać komu cum inf.*

przyrzekać komu cum inf (1): Przyrzekałzże mi corkę łwą dáć w łtan małżeńłki? (–) Przyrzekam, y zárázem dáięć ná to rękę. *CiekPotr 86*.

Szereg: »pozwaląć i przyrzekać« (1): Prołzę o twoię siołtrę zá łyná łwoiego, Odlstępuiąc połágu: czemu, pánie Boże Ty łam rácz błogolłáwić. A iulzże iá mam mieć Zá zmwioná? [...] Czemułz też ty nie mowilz: co zdarz pánie Boże, Pozwalam y przyrzekam? *CiekPotr 39*.

b. Zaręczać, gwarantować, brać na swoją odpowiedzialność; *fideiubere PolAnt, Mącz, Cn; dare vadem, fidem interponere a. ponere, intercedere, praestare, satisfacere, vadimonium appromittere a. promittere Cn (22)* : Fideiubeo, Slubuyę/ ręczę/ przirzékam/ záłtępuyę kogo/ bierzę to ná łię. *Mącz 126a*.

przyrzekać co [= przedmiot przyrzekania] (2): Cefarz niechćiał indzyey/ iedno gdzie [*koncylium*] łie poczęło/ áby łie tám dokonáło. Y náto námawiał kłiążęthá przyrzekaiąc káždemu zá wólzelką wolność/ thák w mowieniu iáko w odyechániu przespieczność *BielKron 233v; Mącz 84a*.

przyrzekać komu (10): *LibLeg 10/154*; Y rzekł Iudás do Izráelá oycá łwego/ Połli zemną to páchołę á niech iedziemy/ żebyłmy wždy żywot náłz záchowáli [...]. Ia łam tobie zań przyrzekam/ á mnie łie go vpominay: Ieflibych go záłie tobie nie przywiodł *BibRadz Gen 43/9, Prov 27/13*; Cefarz kazał ie [*wziętych do niewoli*] łćinác/ ále Iánczárowie prołili zá nimi áby ie dano ná okup bo im przyrzekáli zá záchowánie zdrowia *BielKron 310, 107, 233v, 247v; Mącz 84a; PaprPan Aa4; [BielKron 1597 417 (Linde błędnie 471 s.v. przyrzec)]*. *Cf przyrzekać komu o kim*.

przyrzekać komu o kim (1): De ipso Antonio tantum tibi polliceor, Obiecuyęć álbo przirzekam o Antoniulie. *Mącz 308c*.

przyrzekać za kogo (6): Weźmi szatę tego kthoryc ręczył za obcego/ á któryc przyrzekał za obcą/ weźmi zakład od niego. *BibRadz Prov* 27/13, *Gen* 43/9; A rozumieć nie mamy/ żeby też działki małe they wolej prozne były/ ponieważ ielt nam wiadoma ona Kościoła Świętego wola/ który za nie przyrzeka. *KuczKat* 135; *PaprPan* Aa4; *CiekPotr* 39. Cf *Ze zdaniem dopełnieniowym nawiązującym*.

przyrzekać za co (8): A iż to obiecujecie, że to będzie strzymano od stanu rycerskiego nic dalej nie odmieniać w sprawach kościelnych aż do przyszłego sejmu i przyrzekacie za to okrom założenia ktorej winy, wierzył-ci by KJM waszem osobam *Diar* 58; Bacząc Skänderbeg iż fie ná to vdał Amurat dobywać zamkow/ vpominał swoie Stárofty zwłażczá ná Kroiey/ aby fie ftale bronili przyrzekáiąc im za dobry rátunek. *BielKron* 247v; Potym Carz Turecki posłał krolewici węgierskiemu trzy konie piekne [!]/ [...] przez posły swoie/ ktorzy krolowey profili/ áby syná swoiego posłała do niego [do cesarza] pod iego namiot y z pány opiekuny/ przyrzekáiąc za wżelką wolność przyść y odeść *BielKron* 313, 107, 233v, 310; *PaprPan* E2; Ci co przedawáią nabiály/ máią przyrzekać za dwádźieścia y dwie kwarcie: á tak onemu niedoştanie co kupił/ ma fáłkę wroćić/ á nágrođzić mu to ma dworká. *GostGosp* 126; [Námawiali mieżczány w tym miáłteczku áby fie im poddáli/ przyrzekáiąc im za wieczną wolność. *BielKron* 1597 417 (*Linde błędnie* 471 s.v. *przyrzec*)].

przyrzekać czym (2): *Mącz* 84a; Iż oni dobrowolnie pułczaią bieniażewi brathu swemu przyrodnemu W zeliistriiowie dwu kmiećiu [...], obiecuiąc y thym ninieyżym Contractem przyrzekáiąc spolem wżyłcy, wyzei sprzyrzeczeni, iedęń drugiego nie odftępuiać. *ZapKościar* 1580/13.

Ze zdaniem dopełnieniowym [zawsze: że, iż] (3): gdzie posłel Czefarza Thvr: kyerdey przirzekał krolowey ye⁸⁰ M. ze miał ziwotha bełpyeczen bicz *LibLeg* 10/154v; przyrzekał też [cesarz]/ iż tám [na koncylium w Trydenciu] niemiáło być nic innego posłtanowiono/ iedno według náuki píłmá świętego. *BielKron* 233v; *ActReg* 76.

Ze zdaniem dopełnieniowym nawiązującym do dopełnienia dalszego w zdaniu nadrzędnym [za kogo że] (1): Ia za Piotrá przyrzekam/ [...] Ze do czego chcefz go mieć ná wżytko fie przyda. *PaprPan* F3.

Szeregi: »obiecować, (i, albo) przyrzekać« (5): *Diar* 58; Do fidem Obiecuyę/ Przyrzekam. *Mącz* 91c, 308c; *ZapKościar* 1580/13; Ktore to wyzey opisane rzeczy obiecuię y przyrzekám ze mocnie y nienaruszanie zdzierzane będą. *ActReg* 76.

»ślubować a przyrzekać« (1): Dextera, vel dextra, Práwa ręká/ którą slubuyemy/ á przyrzekamy komu co. Unde dicitur fidei consecrata esse *Mącz* 84a.

Synonimy: *obiecować, przyobiecować; a. obowięzować się, obwiewzować się, ręczyć, ślubić, ślubować; b. ręczyć, ręczyć się.*

Formacje współrdzenne cf RZEC.

Cf **PRZYRZEKANIE**